

Ruska inteligencija.

Historija ruske inteligencije je historija moderne ruske kulture. Petar je Veliki »probio prozor u Evropu« i u Rusiju uveo zapadnu kulturu. Stara crkvena ruska kultura bila je preniska, crkva odviše konservativna, a sam Petar nije bio duboko religiozan, ni odan svojoj crkvi. Zato se i nije obazirao na ruske vjerske i crkvene tradicije. Ukinuo je patriarhat, crkvi je bezobzirno oduzeo svu autonomiju i sasvim je podvrgao državi, da mu ne bi smetala u kulturnim i drugim reformama. Ni katolička Crkva mu nije bila simpatična. Puno simpatičniji mu je bio protestantizam, jer je sekularizirao kulturu i istisnuo vjeru i Crkvu iz javnog života. Zato je svjesno tražio veza sa protestantskom i bezvjerskom zapadnom kulturom. U ovom duhu uzgajala se čitava ruska inteligencija, otrgnuta od vjerskih tradicija ruskog naroda i onih vjerskih, katoličkih korijena, iz kojih je izrasla zapadna kultura. Ni u jednoj drugoj zemlji nije bila inteligencija tako sistematski odgojena u bezvjerskom duhu. U nijednoj zemlji nije tako velika razlika između inteligencije i prostog naroda, i to ne samo s obzirom na stepen, nego i s obzirom na duh, ideologiju kulture. Kao što u socialnom i kulturnom, tako je bio i u vjerskom pogledu dubok jaz između prostog ruskog naroda i njegove inteligencije.

Anatole Leroy-Beaulieu, priznani poznavalac Rusije, pisao je već prije više decenija, da će se ruska inteligencija vraćati k vjeri, kad budu revolucija i demokracija toliko napredovale da mogu uzdržati socijalne i vjerske tradicije širih krugova; onda će inteligencija u staroj vjeri tražiti zaštitu društvenoga poretka*). Ovaj preokret u mišljenju ruske inteligencije očito je počeo poslije ruske revolucije g. 1905., a poslije boljševičke revolucije porastao je do neočekivane visine.

Pod utjecajem zapadne kulture prenosila je inteligencija u Rusiju i zapadne socijalne i revolucionarne ideje. Ali u revolucionarnim pokušajima i eksperimentima pokazalo se, da su ruski inteligenti u svojoj naravi sačuvali još mnogo tragova latentnih vjerskih tradicija. U ruskoj inteligenciji nije se još mogla sistematski otrovati

*) L'empire des tsars et les Russes III. sv.; njemački prijevod: Das Reich der Zaren III. (Sonderhausen 1889) str. 44—47.

i ugušiti ona djetinjski-zdrava ruska narav, ona »anima naturaliter christiana«, kojom se tako odlikuje ruski narod. U dušama revolucionarne inteligencije javljala se neka žeda za religijom, i sama revolucija bila je za mnoge inteligente samo zamjena vjere, promjena vjerskog predmeta. Revolucionarni pokreti bili su slični vjerskomu, sektarskomu pokretu. Zato se vidi kod revolucionarâ 19. stoljeća toliko idealizma i fanatizma, toliko revnosti i mučeničke požrtvornosti; zato su kod revolucije toliko učestvovali i žene, koje su inače poznate da lako prihvaćaju vjerske ideje. Kod mnogih revolucionarâ opažala se neka moralna ozbiljnost, neka revolucionarna askeza, sit venia verbo. Ali u revoluciji g. 1905. izbili su na površinu mnogi grijesi i velike moralne slabosti revolucionarne i ostale ruske inteligencije.

Izvršnu karakteristiku ruske inteligencije i one revolucije, koja je počela 1905., a trajala više manje latentno sve do najnovije ruske revolucije, nalazimo u zborniku »Vchi« (1909), gdje su prvi predstavnici ruske inteligencije i idejni vođe revolucionarâ iskreno prikazali i osudili grijehâ ruske inteligencije. Osobito duboko pišu *Bulgakov*, *Berdjajev* i *Struve*, koji su još danas u prvim redovima ruske inteligencije. U »Vehama« istupaju zajedno kao pokajani grijesnici i kao tužitelji. Ruska publika je priznavala, da su »Vchi« pitane krvlju iz srca i suzama pokajanja. Iz ove knjige diše ona zdrava strana čovječje naravi, koja nije mirna, dok grijehâ ne ispovjedi iskreno i dok ih ne opere suzama pokajanja.

Idejni predstavnik ruske inteligencije, S. N. *Bulgakov* sa svojim drugovima optužuje rusku inteligenciju, da se otcijepila od naroda, udaljila se od zbiljskih prilika i prekinula vezu sa ruskom prošlošću. Slobodnjačke zapadne ideje iztrgla je iz zapadnog kulturnog konteksta te ih slijepo presadila u rusku kulturnu pustinju. Zabacila je vjersku kulturu zapadnog srednjeg vijeka, a i vjeru ruskog naroda. U djetinjskoj naivnosti prihvatila je bezbožne zapadne ideje sa slijepom vjerom i vjerskom gorljivošću. Ove ideje izvodi ona do krajnjih apsurdâ. Ne pozna stepena, ne pozna razvoja i uzgoja. Utopistički radikalizam, ekstremizam, maksimalizam (boljševizam), fanatičko uništavanje! Revolucija se već prometnula u razbojništvo i nemoralnost. Među mladim revolucionarima užasno je raširena seksualna nemoralnost. Revolucionarna inteligencija otpala je od viere, naroda, države. Ako se inteligencija ne vrati k vjeri ruskog prostog naroda, onda će se Rusija rascijepiti u dvije vjerske stranke i razbjesnit će se fanatički građanski rat.

Jedini je spas Rusiji pokajnički povratak inteligencije k vjeri, narodu i državi.

Tako su pisali predstavnici ruske inteligencije g. 1909. Doista se inteligencija počela više zanimati za vjerska pitanja, počela se vraćati vjeri. No ovaj pokret nije bio ni dosta širok ni dubok. To je bilo »novokršćanstvo« i »bogoiskateljstvo«, slično vjerskomu sektarstvu

prostoga ruskoga puka. Tako je bilo na idealnijem desnom krilu ruske inteligencije. Ali plitkiji su umovi i slabiji karakteri na lijevom krilu ruske inteligencije otišli još dalje u radikalizam, maksimizam, nemoralnost i razbojništvo. Tako je u jeseni g. 1917. pobijedila boljševička revolucija i doista je u Rusiji buknuo strašni građanski rat, koji još traje i koji je preko dva milijuna ruske inteligencije protjerao iz domovine.

Predstavnici su ruske inteligencije g. 1909. vanredno bistro gledali u budućnost svoje domovine; mnoge su stvari jako dobro pogodili. A tragično je, da baš najidealniji dio ruske inteligencije najviše pati.

Ruski su boljševici u prostom narodu našli neočekivano dubokih oslona za svoje ekstremne eksperimente, jer su narodu obećali mir (pacifizam) i zemlju. Seljacima su razdijelili velike posjede. Tim su predobili seljake. Najbezbožniji dio ruske inteligencije je obmanom i nekonzekvencijom (privatno vlasništvo seljaka) svladao ruski narod. Idealnija ruska inteligencija sada još jasnije vidi, da se treba vratiti k vjeri prostoga ruskoga naroda. Ona inteligencija, koja je bila prije jednog decenija sposobna samo za manje više diletantsko novokršćanstvo i »bogoiskateljstvo«, vraća se sada duboko i iskreno vjerskim ruskim tradicijama i traži reviziju ovih tradicija u duhu sveopćega kršćanstva.

Idealni S. N. *Bulgakov* dao se zaređiti u svećenika, kako bi mogao još idealnije služiti svojem narodu. Početkom ove godine bio je i on prognan iz Rusije. Poslije prvih uspjeha boljševičke revolucije napisao je knjigu »Na piru bogov« (napisana u Moskvi o Uskrsu g. 1918., izdana u Sofiji 1921.). U ovoj knjizi, napisanoj u obliku dijaloga, vrlo duboko tumači idejne razloge i posljedice boljševičke revolucije. Ne govori samo o povratku k neodređenoj kršćanskoj religiji, k nekakvom novokršćanstvu, nego otkriveno kaže, da je potreban povratak k crkvi, dakako k ruskoj crkvi. Sve se srušilo, ostala nam je jedino još vjera i crkva. U vjeri i crkvi je spas Rusije — to je refren i smisao ovih razgovora. Iste misli se sve jače javljaju u drugim ruskim publikacijama. Vjerski pokret ruske inteligencije i naroda u Rusiji i u progonstvu je tako jak i svestran, da treba ozbiljno s njim računati. *Bulgakov* već naviješta, da će se ovaj pokret najjače razvijati u pravcu revizije starih ruskih vjerskih tradicija, i to s jedne strane u duhu nekakvog ruskog starovjerskog pravoslavlja, a s druge strane u duhu sjedinjenja s katoličkom Crkvom, dakle slično kao što u anglikanskoj crkvi. Ideja sjedinjenja s kat. Crkvom, kako ju je zastupao najveći ruski filozof *Vladimir Solovjev*, dobiva sve više pristaša u ruskoj inteligenciji.

U vrijeme je katoličke vjerske obnove poslije francuske revolucije bio nastao u ruskoj aristokratskoj inteligenciji katolički pokret. Mnogi su se tada predstavnici ruske inteligencije sjedinili s katoličkom Crkvom i prešli na latinski obred, jer su bili ili otuđeni svojim narodnim tradicijama ili pak, radi ruskih državnih zakona i drugih

teškoća, nijesu mogli ostati kod istočnog obreda. U sadašnjoj je ruskoj inteligenciji tako duboko uvjerenje, kako je potrebno čuvati ruske narodne i vjerske tradicije, da je moguć vjerski pokret samo u duhu ruskih tradicija i u okviru istočnog obreda. Uspješan može biti samo pokret u ruskom i istočnom duhu.

Tragika je progonjene ruske inteligencije glasna opomena inteligenciji svih naroda, da je jedino u istinitom kršćanstvu spas za najviša dobra čovječanske kulture i društvenog poretka. Imajmo samilosti sa ruskom inteligencijom, koja boravi među nama, i pokažimo praktički, da smo velikodušni predstavnici onoga sveopćeg kršćanstva, za kojim tako žeda ruska duša i ruska zemlja.

Dr. F. Grivec, sveuč. prof. (Ljubljana).

UREDNIŠTVO „ŽIVOTA“
ZAGREB 1/147

Gilbert-Keith Chesterton.

(Engleski Solovjev.)

Stvar je već danas svima poznata, da se u velikih kulturnih naroda sve veći broj intelektualaca vraća u krilo katoličke Crkve ili vjeri i praktičkom kršćanskom životu. Među tim intelektualcima nailazimo na svijetla imena kao što su Bourget, Ruville, Claudel, Huysmans, Jammes, Papini . . .

Prošle je godine u Holandiji i preko njenih meda izazvala senzaciju konverzija liječnika-pjesnika Fridrika Van Eedena. Kud i kamo je veću pažnju pobudila, iste godine, konverzija znamenitog engleskog publiciste *Chesterstona* (30. VII. 1922). 30. srpnja god. 1922. primio je kat. župnik u Brodfordu O' Connor u krilo katoličke Crkve glasovitog pisca Gilberta-Keitha Chestertona. Ovo je dobitak za katoličku Crkvu sličan dobitku Newmana, Manninga, Bensona. Solovjeva su nazvali ruskim Newmanom, a Chesterton se može nazvati engleskim Solovjevom. Chesterton je po jednim najvećim današnjim engleski pisac. Anglikanski list *The Church Times* izjavljuje, da je s njim jedan od najsjajnijih kršćanskih pisaca ostavio englesku crkvu. Nju je morala bar registrovati i ona velika svjetska štampa, koja običaje veću važnost pridijevati boksaerskim i nogometskim utakmicama negoli velikanima misli i pera, kakav je Chesterton. Koji su poznavali otprije njegova djela i znali, da mu je brat Cecil također prigrlio katolicizam, a da mu je vrsni katolički historik Hilaire Belloc intiman prijatelj i suradnik, njih ta konverzija nije nimalo iznenadila. On je neustrašivo braneci već odulji niz godina plemenite ideje, kojima su se opirali mnogi njegovi zemljaci, logički morao doći do te točke, i Bog je nagradio njegovu neumitnu ljubav k istini i pravici milošću najvećom — pokazao mu je Crkvu u božanskom njezinu svijetlu i doveo ga u nju. Nema sumnje, da će konverzija uroditi